

DOI [https://doi.org/10.32405/2308-8885-2026-1\(119\)-31-39](https://doi.org/10.32405/2308-8885-2026-1(119)-31-39)

УДК [781.68:782/785]:373.5.016

Оксана Олексіївна Гумінська,

кандидат педагогічних наук, доцент Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне, Україна, guminska@ukr.net,
<https://orcid.org/0000-0002-6343-2340>

ПЛАСТИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА В ЗЗСО: ПІЗНАВАЛЬНІ АСПЕКТИ

У статті розглянуто пізнавальні аспекти пластичної інтерпретації музичних творів на уроках мистецтва в ЗЗСО. Наведено визначення поняття «пластична інтерпретація музичного твору». Представлено методику застосування пластичної інтерпретації музичного твору на основі взаємозв'язку пізнавальних та пластичних дій, а також взаємозв'язку між музичним твором і пластикою тіла. Описано загальні, специфічні особливості музичного твору та відповідні засоби пластики тіла для їх відтворення. Наведено приклади авторських інтерпретацій для уроків мистецтва в ЗЗСО.

Ключові слова: інтерпретація, пластична інтерпретація, пластична інтерпретація музичного твору, мисленнєві процеси, пластика тіла, урок мистецтва.

Вступ. В умовах постійного вдосконалення способів отримання та представлення інформації, а також активного впровадження технологій у всі сфери життя, особливої актуальності набуває проблема збереження цілісності розвитку особистості. Зростає увага до емоційного інтелекту як чинника, що забезпечує не лише інтелектуальну діяльність, а й залучення емоційної сфери. Важливу роль у цьому процесі відіграє тіло людини, яке чутливо реагує на взаємодію інтелектуальних та емоційних процесів.

Ідея єдності розуму, душі й тіла, започаткована ще в античності, залишається актуальною і сьогодні, знаходячи відображення у філософії, медицині, мистецтві та педагогіці. Сучасні дослід-

ження у сфері психосоматики засвідчують вплив емоційного стану на фізичне здоров'я людини. У цьому контексті гуманістична педагогіка орієнтується на цілісний розвиток особистості через взаємозв'язок емоцій, відчуттів, мислення, цінностей і поведінки.

Музичне мистецтво впливає на особистість на емоційному, тілесному та інтелектуальному рівнях: ритм зумовлює фізичні реакції, а ладо-гармонічна організація музики впливає на емоційний стан. Пластичне самовираження під музику активізує мислення: сприяє виникненню образів, їх комбінуванню, розвиває увагу, осмислення та співвіднесення музичного матеріалу з власними рухами й реакціями, підводить до аналізу художніх засобів.

Пластичні рухи під музику стимулюють творчі здібності – уяву, спонтанність, здатність до емоційно-образних втілень, варіювання поз, напрямів руху та освоєння простору. Поєднання музики й руху сприяє комунікації: спільне пластичне виконання розвиває взаєморозуміння, довіру, формує культурну та національну ідентичність. Переживання музики через тілесну пластику має також терапевтичний ефект, оскільки сприяє розслабленню, емоційній регуляції та зниженню рівня тривожності.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Питання пластичного вираження, висловлювання тіла, гармонізації особистості сягають корінням у мистецький досвід Ф. Дельсарта та Е. Жак-Далькроза [24]. Проблема ритмопластичного виховання на основі ідей Е. Жак-Далькроза присвячені сучасні розвідки Л. Вишотравки [2], К. Завалко [7], В. Ключко [8], Г. Ніколаї [16]. Ідея зв'язку пластики тіла з музикою перебуває в полі зору М. Клайнса, який зазначає, що музика рухає нами, координує функціонування організму через функції мозку, рухової функції, а також сприйняття та досвіду [25].

Поняття інтерпретації музичного твору завжди є актуальним у музикознавчих дослідженнях та музичному виконавстві, про що свідчать праці О. Ляшенко [10], Л. Масол [12], В. Москаленко [14], Г. Падалки [17], С. Шипа [23]. Педагогічні аспекти розвитку вмінь художньої інтерпретації у здобувачів вищої освіти розкриті у працях О. Ляшенко [11], В. Крицького [9], О. Шикіринської [22]. Сучасні дослідження зосереджують увагу на дослідженні музично-виконавських та музично-педагогічних аспектів інтерпретації (В. Білобловський [1], О. Гламаздін [19], В. Дрінівська [4], В. Дьяченко [5], І. Єргів [6], І. Коган [19], В. Москаленко [13], А. Муляр [15], Л. Пушкар [19], С. Шипа [23]).

Важливість дослідження пластичної інтерпретації музичних творів на уроках мистецтва в ЗЗСО викликана необхідністю застосування діяльнісного підходу до опанування школярами музичного мистецтва, адже невербальне пізнання музики через пластику тіла допомагає не лише глибше її відчутти, а також зрозуміти.

Мета статі – розкриття пізнавальних аспектів пластичної інтерпретації музичного твору та методики її застосування на уроках мистецтва в закладах загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. Дослідження ґрунтується на герменевтичному підході до музичного твору та ідеї гармонізації особистості через єдність емоційної, інтелектуальної й тілесної сфер. Інтерпретація трактується як розкриття змісту твору, його творче осмислення виконавцем [20]. У музикознавстві вона розглядається як складна когнітивна дія, що включає сприйняття, розуміння та вираження змісту музичного тексту різними засобами – словесними, звуковими або художніми [23].

Музичне сприйняття має синестетичний характер і передбачає активізацію сенсорної, моторної сфер, пам'яті та аналітичних процесів. Розуміння змісту пов'язане як із раціональним осмисленням, так і з інтуїтивно-емоційним переживанням, тоді як вираження виявляється у різних формах художньої діяльності [23]. Таким чином, інтерпретація поєднує пізнання і творчість, об'єктивне і суб'єктивне.

У дослідженнях О. Ляшенко акцентовано значущість індивідуальної емоційної реакції та особистісного трактування мистецького твору (музики, літератури та живопису) в інтерпретації. Інтерпретація постає як метод пізнання, що реалізується і в процесі сприймання, і в співтворчості виконавця, включаючи аналіз, синтез, порівняння та узагальнення [10; 11].

У Типових освітніх програмах для початкової школи (2018) підкреслено важливість уміння інтерпретувати твори мистецтва як складника мистецької компетентності учнів, орієнтуючи їх на пошук особистісно значущих смислів і формування емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва [21].

У сучасній педагогіці мистецтва утверджується підхід художньо-педагогічної герменевтики, де інтерпретація розглядається як індивідуальний процес смислотворення, що поєднує аналіз і особистісний досвід [12, с. 111–112].

У контексті нашого дослідження застосовується інтерпретація стає пластика тіла. Таке мистецтво руху, «зримої мови» і

«зримої музики» – евритмія (з грецької – «прекрасний ритм», «прекрасне звучання») – прийшло до нас із часів Античності. «Тіло людини в момент виконання рухів перетворюється на інструмент, що «звучить», передає певну інформацію, виявляє танцювальність, що «живе» у віршах і мелодіях, – пише Л. Масол. – Рухи у просторі зумовлюються поетичною або музичною формою твору, тобто вони не випадкові, а ізоморфні образу, який звучить ніби в унісон із внутрішнім емоційним станом виконавця» [12, с. 25].

Ці ідеї знайшли оригінальне втілення в ритміці Еміля Жака-Далькроза. М. Пастернакова називає ритміку Е. Жака-Далькроза «музичними вартостями, втіленими в рухи», а пластичну інтерпретацію – «тінюванням музичного твору» [18, с. 93]. Вона говорить про її широке застосування в музичних і танцювальних школах Західної Європи першої половини ХХ століття; про особливу увагу до хореографії і ритміки в театрі «Березіль» під керівництвом Л. Курбаса; про викладання ритміки-пластики у Київському театральному інституті [18, с. 94].

У багатьох центрах Е. Жака-Далькроза по всьому світу продовжується його практика *Plastique Animée*, спрямована на візуалізацію музики через цілеспрямований рух і поглиблення її розуміння учасниками-виконавцями [26].

Сьогодні досвід Еміля Жака-Далькроза застосовують у викладанні музичного мистецтва, адже у його методичці виразні рухи розкривають емоційну сторону музичного твору, а «музичний твір розглядається як сценарій усієї рухової діяльності, мета якої – пластична інтерпретація змісту, форми музичного твору, відтворення стильових особливостей музики та засобів музичної виразності» [7, с. 28]. Сучасні дослідження підкреслюють, що рухова інтерпретація дає змогу передавати ритм, темп, динаміку, звуковисотність, а також розкривати драматургію та архітектоніку музичного твору, розширюючи можливості його сприйняття [8; 16]. Подібні підходи реалізуються і у вальдорфській педагогіці, де рух використовується для осмислення абстрактних музичних понять [12, с. 26].

У даній статті, яка є авторським втіленням ідей Е. Жака-Далькроза, ми акцентуємо увагу на пластичній інтерпретації, в якій використовується палітра виражальних засобів для відтворення музики: пози, позиції (сидячи, стоячи, тримання голови, рук, ніг); рухи: голови (колооберти, нахили, повороти); рук (жестикація, пантоміма, піднімання, опускання, колооберти, у низькій, середній, високій позиціях тощо); ніг (крокування, притупування, підскоки, стрибки, бічний крок, танцювальні кроки, біг тощо); тулуба (легке погойдування, колооберти, присідання, напівприсідання, пружні рухи на місці). Важливі для пластичної інтерпретації також просторові «маршрути», побудови, перебудови: лінії (у класі – варіанти за партую), кола, діагоналі, квадрати, «шаховий» стрій; взаємодія з предметами в пластиці (стрічками, хустками, шарфами, кульками, м'ячами, прапорцями, «дощикою»); взаємодія з іншими людьми в пластиці (у парах, трійках, четвірках, більших групах). Особливу роль відіграють рухи-імітації (наслідування, повторення дій та рухів за кимось – музикантом, що диригує чи грає на музичному інструменті, птахів, звірів тощо; за чимось – рухів у природі, техніці тощо), танцювальні рухи та рухи-імпровазації (спонтанність, потік неповторюваних рухів за попередньо створеною конструкцією, набором правил, елементів композиції).

Пластична інтерпретація музичного твору, на нашу думку, є процесом емоційного сприймання, пізнання загальних характеристик твору (образ, емоції, настрої, почуття), виражальних особливостей (метр, темп, ритм, тембр, структура, жанр, стилістичні особливості тощо) та її пластичного представлення – реалізації, творчого перетворення, оригінального висловлювання, втілення засобами пластики тіла. У контексті даної статті нас цікавить пізнавальний аспект пластичної інтерпретації музичного твору.

Пізнавальними можливостями пластичної інтерпретації музичного твору, на нашу думку, можуть виступати мисленнєві та пластичні дії (табл. 1).

На етапі першого сприймання музичного твору може бути використана пластична імпровазація, вільне диригу-

вання; на етапі уявлення образів та асоціювання – пластичний етюд, імпровізоване створення образу; на етапах усвідомлення, розуміння, порівняння – обговорення можливих пластичних рухів, випробовування пластичних дій; на етапі аналізу – обговорення рухів, що відповідають конкретним елементам музики; на етапі синтезу – обговорення варіантів об'єднання рухів у цілісну композицію на основі форми твору, випробовування пластичних дій; на етапі узагальнення – виконання пластичної композиції під музику.

Методика застосування пластичної інтерпретації музичного твору на уроці мистецтва пов'язана із пізнавальними та руховими діями, а також із організацією взаємозв'язку між музикою і пластикою тіла. Пластикою можна передати як загальні особливості твору (емоційний зміст, характер, настрій, образ), так і специфічні (засоби виразності, форму).

Емоційний зміст і настрої відтворюються довільними рухами та переміщеннями тіла (пластична імпровізація), рухами рук (вільне диригування). Художній образ втілюється через імітаційні рухи, жести, пантоміму, інсценізацію. Важливу роль відіграють ігрові рухи, закладені у народних піснях-іграх або створені в процесі роботи над образом.

Використання своєрідного «реквізиту» – предметів, сценічних елементів, які підсилюють виразність рухів, створюють атмосферу, допомагають розкрити сюжет або емоцію. Це може бути тканинний реквізит – стрічки, шарфи, хустки, накидки; об'ємні предмети – коробки, книжки, віяла, музичні інструменти тощо; світловий реквізит – ліхтарики, сяючі палички.

Пластика тіла – ефективний засіб передачі засобів музичної виразності. (табл. 2).

Наведемо декілька прикладів пластичної інтерпретації музичних творів на уроках мистецтва.

Бенджамін Бріттен. «Путівник по оркестру для молоді» або «Варіації та fuga на тему Перселла». Основна тема твору пропонується для слухання на уроках мистецтва за підручниками «Мистецтво. 5 клас» (авт. О. Гайдамака, Н. Лемешева), «Мистецтво. 5 клас» (авт. Л. Масол).

За допомогою цього твору учні продовжують ознайомлення з інструментальною музикою, а саме з симфонічним оркестром, інструментами та групами інструментів симфонічного оркестру (струнні, духові дерев'яні, духові мідні, ударні). Учням буде цікаво дізнатись, що твір був замовлений для навчального фільму під назвою «Інструменти оркестру» («The Instruments of the Orchestra»), і, відповідно, композитор замислився, як показати слу-

Таблиця 1. Пластична інтерпретація як взаємозв'язок мисленневих та пластичних дій (авт. О. Гумінська)

ПЛАСТИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ		
Мисленнєві дії		Пластичні дії
Сприймання музичного твору	Емоційно-слухове та емоційно-рухове ознайомлення	Вільне диригування; пластична імпровізація
Уявлення образів, асоціювання	Створення у свідомості картин, логічних ланцюжків	Пластичний етюд; імпровізоване створення образу
Усвідомлення, розуміння	Пов'язування нових почуттів, музичних образів, інформації про музичний твір з уже набутою	Підготовка до пластичних дій: обговорення можливих пластичних рухів; випробовування пластичних дій
Порівняння	Співвіднесення художніх образів, засобів виразності, музичних творів чи частин форми як налагодження зв'язків між відомим і невідомим	Підготовка до пластичних дій: обговорення можливих пластичних рухів. Випробовування пластичних дій
Аналіз	Розчленування музичного твору на елементи (теми, образи, засоби виразності, частини; визначення їх зв'язків, взаємовпливів); визначення пріоритетів (які елементи більш значущі, які менш)	Підготовка до пластичних дій: обговорення конкретних рухів, що відповідають конкретним елементам музики, частинам музичної форми; випробовування пластичних дій
Синтез	Об'єднання розчленованих частин; визначення закономірності об'єднання	Підготовка до пластичних дій: обговорення варіантів об'єднання рухів у цілісну композицію на основі форми твору; випробовування пластичних дій
Узагальнення	Виведення головної думки, ідеї, доведення теми, представлення зв'язків	Виконання пластичної композиції під музику

Таблиця 2. Пластична інтерпретація як взаємозв'язок між музичним твором і пластикою тіла (авт. О. Гумінська)

ПЛАСТИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ	
Музичний твір	Пластика тіла
Загальні особливості	
Емоційний зміст музики, характер, настрої, почуття	Довільні рухи та переміщення тіла (пластична імпровізація), довільні рухи руками (вільне диригування)
Художній образ	Імітаційні рухи та переміщення тіла, жестикуляція, пантоміма, інсценізація, театралізація, ігрові рухи
Специфічні особливості (засоби музичної виразності)	
Метр	Крокування, плескання, диригування, хитання, гойдання, піднімання та опускання рук, тулуба, згинання та розгинання рук
Ритм	Плескання, ляскання долонями, клацання пальцями; тупання ногами; піднімання та опускання рук і плечового пояса; згинання та розгинання рук; повороти рук, колові рухи прямими та зігнутими руками; пружинні рухи руками; нахили та випрямлення, повороти голови, тулуба
Звуковисотність	Піднімання, опускання рук; присідання, вставання
Мелодія	Відтворення мелодичної лінії однією чи двома руками перед собою у просторі (з фіксацією чи без) кожного звука мелодії
Музична фраза	Рухи руками півколом («дуги»)
Тембр	Імітація гри на музичному інструменті
Темп	Швидкість виконання рухів
Динаміка	Амплітуда рухів
Штрихи	Напрямок, тривалість, частота, інтенсивність рухів
Фактура	Інтенсивність виконання рухів, взаємодія рук і ніг, положення тіла у просторі
Жанрові ознаки: 1) пісенність, 2) танцювальність, 3) маршовість)	1) Плавність, м'якість рухів, безперервність переходів між фазами руху. 2) Виконання характерних танцювальних елементів – кроків, стрибків, поворотів, рух ніг, рук тощо. 3) Енергійні, чіткі, рівномірні рухи
Музична форма (структура)	Зміна рухів, напрямку рухів зі зміною частин
Стильові особливості: бароко, романтизм, джаз, попмузика	Витончені «завитки»-жести руками, величні пози і хода, симетричність композиції (бароко). Плавність рухів ліричних образів, різкі повороти корпусу, експресивні жести драматичних образів (романтизм). Свобода пластики тіла, водночас чітке синкопування (джаз). Хороводи, характерні національні жести, притупи (етнічна музика). Енергійні, різкі рухи, експресія корпусу, голови (попмузика)

хачам звучання та виконання окремих інструментів, окремих груп та всього симфонічного оркестру. Найкращим педагогічним прийомом стала подорож, а твір був названий «Путівником по оркестру для молоді». Бенджамін

Бріттен створив симфонічний твір, де оркестром «мандрує» мелодія одного з творів англійського композитора Генрі Перселла.

Пластична інтерпретація теми «Путівника по оркестру для молоді»

допоможе пов'язати інформацію про музичний твір з усвідомленням понять про оркестр, групи оркестру, інструменти з імітацією рухами гри на цих інструментах. Завдання для виконання цих рухів буде звучати наступним

Бенджамін Бріттен. «Путівник по оркестру для молоді». Тема

Іл. 1. Партитура для пластичної інтерпретації груп музичних інструментів симфонічного оркестру

Іл. 2. Мелодія-тема Г. Перселла з «Путівника по оркестру для молоді» Б. Бріттена та партитура для пластичної інтерпретації мелодії

Іл. 3. Ритмічна партитура теми ударних інструментів для читання ритмоскладами

Іл. 4. Ритмічно-рухова партитура теми ударних інструментів для читання ритмоскладами та відтворення рухів

чином: «Слухаючи музичний твір, ми звертаємо увагу на тембри музичних інструментів, розпізнаємо інструменти та імітуємо рухами гру на них. Оскільки ми будемо «подорожувати по оркестру», то інструменти будуть змінюватись, і ми будемо змінювати рухи. Коли ми будемо чути одночасне звучання всіх інструментів, ми будемо імітувати рухи диригента».

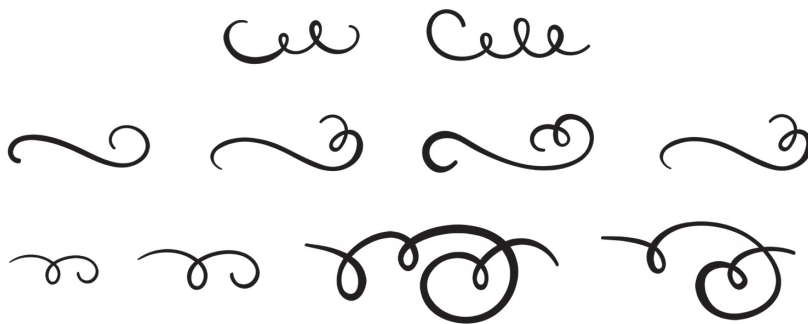
Після прослуховування музичного твору з рухами, можна узагальнити пластичну інтерпретацію наочно: створити візуальну партитуру на основі виконаних рухів. Ілюстрації демонструють, з одного боку, план рухів для пластичної інтерпретації, а з другого – план-структуру проведення основної теми: усім оркестром, дерев'яними духовими, мідними духовими, струнними, ударними групами оркестру та знову всім оркестром для пластичної інтерпретації (іл. 1).

Можливий інший варіант пластичної інтерпретації теми «Путівника по оркестру для молоді», який дозволить додатково звернути увагу та усвідомити мелодію-тему твору. Для цього перед слуханням потрібно зіграти учням цю мелодію-тему, звернути увагу на її величний характер, початковий повільний поступ догори і секвентні мотиви, які поступово спускають донизу. Пластична інтерпретація може складатися з показу кожного звука мелодії обома руками перед собою (перший такт), показ «хвилі» мотиву (другий такт), зигзагоподібні рухи почергово кожною рукою мотивів (з третього по шостий такти), «хвилі» мотиву (сьомий і восьмий такти) (іл. 2). Коли буде здійснена підготовка-тренування під виконання мелодії на фортепіано, можна переходити до поєднання рухів із симфонічним виконанням.

Водночас варто звернути увагу на проведення теми групою ударних інструментів, для цього розглянути ритмічну партитуру, прочитати ритмічну послідовність ритмо-складами (іл. 3).

Після цього до читання ритмоскладами додати рухи – відтворити ритм тупанням, оплесками, ударами почергово вказівними пальцями по парті (іл. 4).

Розмова про Генрі Перселла, барокового генія, який заклав фундамент англійської музики, тема з творчості

Іл. 5. Партитура для пластичної інтерпретації (відтворення мелодичних фраз) «Елегії для фортепіано *cis moll*» (перша частина) М. Лисенка

якого лягла в основу «Путівника по оркестру» Б. Бріттена, може стати основою пластичної інтерпретації «королівських образів». Створюємо образи: «король Англії велично вітає підданих» (перший-другий такти мелодії-теми); «реверанси придворних» – м'яке розкриття руки долонею догори почергово кожною рукою (треть-шостий такти), колооберт навколо себе й шанобливий уклін (сьомий-восьмий такти).

Інтерпретація самого «путівника» може викликати асоціації з образом «музичного тур-гіда», який під музику підходить до груп оркестру і пантомімою їх представляє. Кожна «оркестрова група» (частина учнів) у потрібний момент піднімається та імітує гру на відповідних музичних інструментах (як варіант, піднімає картки із зображенням музичних інструментів). Такі образні пластичні інтерпретації можна назвати й театраль-но-ігровими.

Отож, на прикладі цього музичного твору ми вирішуємо пізнавальні завдання: сприймання, усвідомлення, розуміння, синтез та узагальнення понять про симфонічних оркестр, його групи, окремі інструменти, мелодичну та ритмічну теми, образи епохи Перселла, образ музичної подорожі оркестром.

Микола Лисенко. «Елегія для фортепіано *cis moll*» з «Альбому літа 1902 р.», оп.41. Твір пропонується для слухання на уроках мистецтва за підручником «Мистецтво» для 6 класу (авт. О. Гайдамака, Н. Лемешева) з теми «Герої міфів у мистецтві».

Він ілюструє поняття «елегія» (з грецької – «журлива пісня», «скарга»)

– музичний жанр, вокальний чи інструментальний твір задумливого, сумного характеру. Сприйманню та усвідомленню цього характеру допоможе вільне диригування (пластична імпровізація руками). Цей емоційно-образний зміст можна передати й довільними плавними рухами руками зі стрічками чи шарфами.

Іншу пластичну інтерпретацію можна поєднати з аналізом мелодичного руху. Мелодію елегії, які народжуються з хвилеподібного зерна-інтонації і є найголовнішим засобом виразності твору, доречно зобразити «лініями-хвилями» у повітрі: спочатку почергово правою і лівою руками, у кульмінаційному реченні – обома руками. Візуалізація мелодій-тем допоможе зрозуміти розвиток мелодичного зерна та приведе до осягнення структури твору – двочастинної форми, що складається з частин-куплетів та невеликої коди (іл. 5).

Така партитура «Елегії» у паперовому чи цифровому форматі може бути використана як велика наочність на дошці для пластичної інтерпретації руками. А паперовий варіант у форматі А4 може бути основою для рухів – обведення фраз-ліній рисунка пальцем.

Можна увійти в образ юної учениці / учня-піаніста та «заграти» (зімітувати гру на фортепіано) вчителю – Миколі Лисенку. У такій пластичній інтерпретації елегія стане основою сюжетно-рольової ситуації «На уроці фортепіано у видатного педагога». Самостійним пізнавальним завданням може стати дослідження: які учениці композитор присвятив елегію.

Отож, на прикладі пластичних інтерпретацій «Елегії» М. Лисенка ми ознайомлюємося з емоційно-образними особливостями жанру елегії, розвитком мелодичного матеріалу даного музичного твору, входимо в атмосферу фортепіанних студій видатного піаніста-педагога.

Насамкінець наведемо приклади відеозразків пластичних інтерпретацій (реалізацій) різних музичних творів та відеопартитур – творчих робіт майбутніх учителів музичного мистецтва Рівненського державного гуманітарного університету, представлених на ютуб-каналі «Колективне музикування» (керівник О. Гумінська), які можна переглянути за QR-кодами (іл. 6–12).

Іл. 6. Пластичні онлайн-інтерпретації теми «Путівника по оркестру для молоді» Б. Бріттена (імітація гри на музичних інструментах, диригування, відтворення регістру, структури, метроритму, сольна та колективна імпровізація)

Іл. 7. Відеопартитура для пластичної інтерпретації «Елегії для фортепіано *cis moll*» М. Лисенка (відтворення мелодичних фраз, динаміки, кульмінації, форми твору)

Іл. 8. Пластична інтерпретація «Елегії для фортепіано *cis moll*» М. Лисенка (відтворення мелодичних фраз мелодії з використанням стрічок, кульмінації, форми твору)

Іл. 9. Пластична інтерпретація «Маленької органної фуги соль мінор BWV 578» Й. Баха (відтворення теми фуги, протискладень, інтермедій, проведення теми в кожному голосі)

Іл. 10. Відеопартитура для образних рухів до фортепіанної п'єси «Пташка» Е. Гріга

Іл. 11. Пластичні онлайн-інтерпретації фортепіанної п'єси «Веснянка» В. Барвінського (імітація гри на фортепіано, відтворення образних рухів, метроритмічних рухів звучними жестами, танцювальних рухів)

Іл. 12. Пластична інтерпретація «Варіацій на українську народну тему» Л. Бетховена (відтворення метроритмічних рухів звучними жестами)

Висновки. Таким чином, пластичну інтерпретацію музичного твору можна трактувати як процес емоційного сприймання, пізнання загальних характеристик твору (образ, емоції, настрої, почуття), виразальних особливостей (метр, темп, ритм, тембр, структура, жанр, стилістичні особливості тощо) та її пластичного представлення – реалізації, творчого перетворення, оригінального висловлювання, втілення засобами пластики тіла.

Пізнавальними аспектами пластичної інтерпретації музичного твору є розвиток процесів сприймання, уявлення, асоціювання, усвідомлення, розуміння, порівняння, аналізу, синтезу, узагальнення, які забезпечують процес розуміння, тлумачення, роз'яснення музичного твору. Кожна дія може бути поєднана з пластикою тіла, що забезпечить емоційно-рухове сприймання та розуміння музичного твору.

Знання учителем мистецтва того, що саме в музиці можна передати пластикою тіла і як це зробити, сприятиме глибшому тлумаченню, розумінню музичного твору, а отже – пізнанню музичного мистецтва.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з вивченням розвивальних та терапевтичних аспектів пластичної інтерпретації музичного твору і на уроках мистецтва, і в позаурочній, позашкільній роботі вчителя мистецтва.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Білобловський В. Концепт «інтерпретація» в історії, теорії та музичному мистецтві. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 73. Том 1. С. 74–81. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/73-1-11>.
2. Вишотравка Л. І. Історичний аспект розвитку ритмопластичного методу Е. Жак-Далькроза в Україні (20–30-ті рр. XX ст.). *Культура і мистецтво у сучасному світі*. 2010. Вип. 11. С. 47–54. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Kmss_2010_11_7.
3. Джумеля А. З. Формування художньо-образного сприйняття майбутніх учителів музики та хореографії засобами пластичного інтонування: дис. ... докт. філос. спец. 014 – Середня освіта (музичне мистецтво). Київ: НПУ ім. М. Драгоманова, 2021. 280 с. URL: <http://enpuiirb.udu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/15b977f3-8a49-4623-9a4d-cfc52867df9c/content>.
4. Дріневська В. Інтерпретація фольклорної спадщини в українській популярній музиці. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 66. Том 1. С. 64–67. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/66-1-10>.
5. Дьяченко В. До проблеми музичної інтерпретації: філософсько-психологічний та аналітичний контексти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2025. Вип. 89. Том 1. С. 212–218. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/89-1-30>.
6. Єрґієв І. Д. Виконавсько-музикознавча інтерпретація як художній феномен сучасної герменевтики (нарис на основі аналізу власного артистично-музикознавчого досвіду). *Музичне мистецтво і культура*. Одеса: Гельветика, 2022. Випуск 35. Книга 1. С. 94–105. DOI <https://doi.org/10.31723/2524-0447-2022-35-1-8>.
7. Завалко К. В. Впровадження методики Далькроза в навчання дітей музики. *Мистецтво та освіта*. 2020. № 1. С. 27–34. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mtao_2020_1_6.

8. Ключко В. В. Рухова інтерпретація музичних творів у ритміці Еміля Жак-Далькроза: наукова думка Польщі. *Актуальні питання мистецької освіти та виховання*: зб. наук. Суми: БВФ «Мрія», 2014. Вип. 1/2 (3/4). С. 34–44. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/arpmov_2014_1-2_5

9. Крицький В. М. Формування умінь художньої інтерпретації у студентів музичних факультетів педагогічних закладів вищої освіти: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. Київ, 1999. 25 с.

10. Ляшенко О. Д. Художня інтерпретація творів мистецтв в теорії та практиці наукового аналізу. Частина 3. *Неперервна музична освіта: теорія і методика*. 2011. С. 58–63. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/8364/1/O_Lyashenko_NO_2_2011.pdf

11. Ляшенко О. Художньо-педагогічна інтерпретація музичного твору в професійній підготовці майбутніх учителів музики: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Київ, 2001. 23 с.

12. Масол Л. М. Методика навчання інтегрованого курсу «Мистецтво» у 1–2 класах на засадах компетентнісного підходу: навч.-метод. посібник. Київ: Генеза, 2019. 208 с. URL: <https://surl.li/giygzy>.

13. Москаленко В. Г. Музична інтерпретація: робоча програма навчальної дисципліни. Київ: HAKKKiM, 2023. 21 с. URL: https://nakkkim.edu.ua/images/Instytutu/instytut_performatyvnykh_mystetstv/k_muz_myst/aspirantura/Muzychna_interpretatsiia_a.pdf.

14. Москаленко В. Лекції з музичної інтерпретації: навч. посібник. Київ: НМА України, 2013. URL: <https://knmau.com.ua/wp-content/uploads/V-Moskalenko-Lektsiyi-z-muzichnoyi-interpretatsiyi-Navchalnij-posibnik.pdf>.

15. Муляр А. П. Фортепіанно-виконавська інтерпретація як когнітивний феномен (на основі підходів сучасних українських музикознавців). *Музичне мистецтво і культура*. Одеса: Гельветика, 2022. Випуск 35. Книга 1. С. 121–134. DOI <https://doi.org/10.31723/2524-0447-2022-35-1-10>.

16. Ніколаї Г. Ю., Ключко В. В. Розповсюдження ритміки Еміля Жак-Далькроза у міжнародному просторі мистецької освіти. *Проблеми інноваційного розвитку вищої освіти у глобальному, регіональному та національному контекстах*: монографія / за заг. ред. А. А. Сбруєвої та Г. Ю. Ніколаї. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2017. С. 202–218. URL: <http://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/3173>.

17. Падалка Г. М. Інтерпретація музики: проблемний аналіз. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 14: Теорія і методика мистецької освіти. 2012. Вип. 13. С. 16–23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_014_2012_13_6.

18. Пастернакова М. С. Українська жінка в хореографії. Вінніпег–Едмонтон, 1963. 216 с.

19. Пушкар Л. Ф., Коган І. П., Гламаздіна О. П. Проблема виконавської інтерпретації хорового твору у процесі професійної підготовки диригента-хормейстера. *Слобожанські мистецькі студії*. 2024. Випуск 2 (05). С. 81–85. DOI <https://doi.org/10.32782/art/2024.2.16>.

20. Словник української мови ONLINE. Томи 1–15 (а-п'ять). URL: <https://surl.li/ennsrf>

21. Типова освітня програма. 1–2 класи /кер. авт. колективу Р. Б. Шиян. Київ, 2018. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Shyyan.pdf>.

22. Шикіринська О. А. Особливості художньої інтерпретації творів музичного мистецтва (художньо-естетичний аспект). *Науковий вісник ПДПУ ім. К. Д. Ушинського*. 2007. Спец. вип.: Мистецька освіта: сучасний стан і перспективи розвитку. Ч. 2. С. 208–214.

23. Шип С. В. Музична герменевтика : монографія. Суми : ФОП Цьома С. П., 2023. 137 с. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/17261/1/Shyp.pdf>

24. Шкарабан М. М. Система виразності Франсуа Дельсарту в контексті світових сценічних мистецтв : автореф. дис. ... канд. мистецтвознав. : спец. 17.00.01 – теорія та історія культури. Київ : КУКМ, 2006. 20 с.

25. Clynes M. Music, Mind, and Brain: The Neuropsychology of Music. New York: Springer Science+Business Media, 1982. 431 p. https://www.researchgate.net/publication/321607234_Music_Mind_and_Brain_The_Neuropsychology_of_Music DOI:10.1007/978-1-4684-8917-0

26. Plastique Animée. The Dalcroze school of music & movement. Artistry in Motion since 2010 (formerly The Dalcroze School of the Rockies). URL: <https://dalcrozemusic.com/plastique-anime-take-2>.

References:

1. Biloblovsky, V. (2024). Kontsept «interpretatsiï» v istorii, teorii ta muzychnomu mystetstvi [The concept of “interpretation” in history, theory and musical art]. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk, 73(1), 74–81. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/73-1-11>

2. Vyshotravka, L. I. (2010). Istorychnyi aspekt rozvytku rytmoplastychnoho metodu E. Zhak-Dalkroza v Ukraini (20-30-ti roky XX stolittia) [Historical aspect of the development of the rhythmoplastic method of E. Jacques-Dalcroze in Ukraine (20–30s of the 20th century)]. Kultura i mystetstvo u suchasnomu sviti, 11, 47–54. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Kmss_2010_11_7

3. Dzhumelia, A. Z. (2021). Formuvannia khudozhno-obraznoho spryiniattia maibutnykh uchyteliv muzyky ta khoreohrafiï zasobamy plastychnoho intonuvannia [Formation of artistic and figurative perception of future teachers of music and choreography by means of plastic intonation] (Doctoral dissertation, Kyiv). Retrieved from <https://enpuirb.udu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/15b977f3-8a49-4623-9a4d-cfc52867df9c/content>

4. Drinevska, V. (2023). Interpretatsiia folklornoi spadshchyny v ukraïns'kii populárníi muzytsi [Interpretation of folklore heritage in Ukrainian popular music]. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk, 66(1), 64–67. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/66-1-10>

5. Diachenko, V. (2025). Do problemy muzychnoi interpretatsii: filosofsko-psykholohichnyi ta analitychnyi konteksty [To the problem of musical interpretation: Philosophical, psychological and analytical contexts]. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk, 89(1), 212–218. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/89-1-30>

6. Yerhiiev, I. D. (2022). Vykonavsko-muzykoznavcha interpretatsiia yak khudozhnii fenomen suchasnoi hermenevtyky (narys na osnovi analizu vlasnoho artystychno-muzykoznavchoho dosvidu) [Performing and musicological interpretation as an artistic phenomenon of modern hermeneutics (essay based on the analysis of one's own artistic and musicological experience)]. Muzychne mystetstvo i kultura, 35(1), 94–105. <https://doi.org/10.31723/2524-0447-2022-35-1-8>

7. Zavalko, K. V. (2020). Vprovadzheniia metodyky Dalkroza v navchannia ditei muzyky [Introduction of the Dalcroze Method in Teaching Children Music]. Mystetstvo ta osvita [Art and Education], 1, 27–34. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/mtao_2020_1_6

8. Kliuchko, V. V. (2014). Rukhova interpretatsiia muzychnykh tvoriv u rytmitsi Emilya Zhak-Dalkroza: naukova dumka Polshchi [Motor interpretation of musical works in rhythm of Émile Jacques-Dalcroze: Scientific thought of Poland]. Aktualni pytannia mystetskoï osvity ta vykhovannia, 1-2(3-4), 34–44. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmov_2014_1-2_5

9. Krytskiy, V. M. (1999). Formuvannia uminnia khudozhnoi interpretatsii u studentiv muzychnykh fakultetiv pedahohichnykh zakladiv vyshchoï osvity [Formation of the Skill of Artistic Interpretation in Students of Music Faculties of Pedagogical Institutions of Higher Education] (Dissertation Abstract, Kyiv).

10. Liashenko, O. D. (2011). Khudozhna interpretatsiia tvoriv mystetstv v teorii ta praktysi naukovoï analizu [Artistic Interpretation of Works of Art in the Theory and Practice of Scientific Analysis]. Neperervna profesiina osvita: teoriia i metodyka, 2, 58–63. Retrieved from https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/8364/1/O_Lyashenko_NO_2_2011.pdf

11. Liashenko, O. (2001). Khudozhno-pedahohichna interpretatsiia muzychnoho tvoriv v profesiinii pidhotovtsi maybutnykh uchyteliv muzyky [Artistic and Pedagogical Interpretation of a Musical Work in the Professional Training of Future Music Teachers] (Dissertation Abstract, Kyiv).

12. Masol, L. M. (2019). Metodyka navchannia intehrovanoï kursu «Mystetstvo» u 1-2 klasakh na zasadakh kompetentnisnoho pidkhodu [Methodology of Teaching the Integrated Course “Art” in Grades 1–2 on the Basis of the Competency Approach]. Kyiv: Heneza.

13. Moskalenko, V. H. (2023). Muzychna interpretatsiia [Musical Interpretation]. Kyiv: NAKKIM. Retrieved from https://nakkim.edu.ua/images/Instytutu/instytut_performatyvnykh_mystetstv/k_muz_myst/aspirantura/Muzychna_interpretatsiia_a.pdf

14. Moskalenko, V. (2013). Lektsii z muzychnoi interpretatsii [Lectures on Musical Interpretation]. Kyiv: NMA Ukrainy. Retrieved from <https://knmau.com.ua/wp-content/uploads/V.-Moskalenko-Lektsiï-z-muzichnoyi-interpretatsiï-Navchalnij-posibnik.pdf>

15. Muliar, A. P. (2022). Fortepianno-vkonavska interpretatsiia yak kohnnyvnyi fenomen (na osnovi pidkhodiv suchasnykh ukraïnskykh muzykoznavtsiv) [Piano-Performing Interpretation as a Cognitive Phenomenon (Based on the Approaches of Modern Ukrainian Musicologists)].

Muzychne mystetstvo i kultura, 35(1), 121–134. <https://doi.org/10.31723/2524-0447-2022-35-1-10>

16. Nikolai, H. Yu., & Kliuchko, V. V. (2017). Rozpovsyudzhennia rytmiky Emilya Zhak-Dalkroza u mizhnarodnomu prostori mystetskoï osvity [Dissemination of Emile Jacques-Dalcroze's Rhythmics in the International Space of Art Education]. In: A. A. Sbruieva & H. Yu. Nikolai (Eds.), Problemy innovatsiinoho rozvytku vyshchoï osvity u hlobalnomu, rehionalnomu ta natsionalnomu kontekstakh (pp. 202–218). Sumy: Vydavnytstvo SumDPU imeni A. S. Makarenka. Retrieved from <http://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/3173>

17. Padalka, H. M. (2012). Interpretatsiia muzyky: problemnyi analiz. [Interpretation of Music: Problem Analysis]. Naukovy chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seria 14: Teoriia i metodyka mystetskoï osvity, 13, 16–23. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_014_2012_13_6

18. Pasternakova, M. S. (1963). Ukrainska zhinka v khoreohrafiï. [Ukrainian Woman in Choreography]. Winnipeg–Edmonton.

19. Pushkar, L. F., Kohan, I. P., & Hlamazdina, O. P. (2024). Problema vykonavs'koi interpretatsiï khorovoho tvoriv u protsesi profesiynoi pidhotovky dryhenta-khormeystera. [The Problem of Performing Interpretation of a Choral Work in the Process of Professional Training of a Conductor-Chormaster]. Slobozhanski mystetski studii, 2(05), 81–85. <https://doi.org/10.32782/art/2024.2.16>

20. Slovyk ukraïnskoï movy ONLINE [Ukrainian Dictionary ONLINE]. Vols. 1–15. Retrieved from <https://sur.li/en/sr>

21. Shyan, R. B. (Ed.). (2018). Typova osvithna prohrama. 1-2 klasy [Typical educational program. Grades 1–2]. Kyiv. Retrieved from <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Shyyan.pdf>

22. Shykyrynska, O. A. (2007). Osoblyvosti khudozhnoi interpretatsii tvoriv muzychnoho mystetstva (khudozhno-estetychnyi aspekt) [Features of artistic interpretation of works of musical art (artistic and aesthetic aspect)]. Naukovyi visnyk PDU im. K. D. Ushynskoho. Spets. vypusk: Mystetska osvita: suchasnyi stan i perspektivy rozvytku, 2, 208–214.

23. Shyp, S. V. (2023). Muzychna hermenevtyka [Musical hermeneutics]. FOP Tsoma S. P. Retrieved from <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/17261/1/Shyp.pdf>

24. Shkaraban, M. M. (2006). Systema vyraznosti Fransua Delsarta v konteksti svitovykh stsenichnykh mystetstv [Francois Delsarte's system of expressiveness in the context of world performing arts] (Dissertation Abstract, Kyiv).

25. Clynes, M. (1982). Music, Mind, and Brain: The Neuropsychology of Music. New York: Springer Science+Business Media. <https://doi.org/10.1007/978-1-4684-8917-0>

26. Plastique Animée. The Dalcroze school of music & movement. Artistry in Motion since 2010 (formerly The Dalcroze School of the Rockies). Retrieved from <https://dalcrozemusic.com/plastique-anime-take-2>.

Oksana Oleksiivna Huminska, PhD in Pedagogy, Associate Professor of Rivne State University for the Humanities, Rivne, Ukraine, guminska@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-6343-2340>

Plastic interpretation of musical works in art lessons at general secondary education institutions: Cognitive aspects

The article substantiates the pedagogical potential of plastic interpretation of musical works within the context of art education in general secondary education institutions. The concept of "plastic interpretation of a musical work" is clarified as an integrative process that combines emotional perception, recognition of general (image, emotions, mood) and expressive (meter, tempo, rhythm, timbre, structure, genre, style) characteristics of music, and their embodiment through body plasticity as a form of creative self-expression.

The role of cognitive processes (such as perception, imagination, association, awareness, analysis, synthesis, and generalization) is emphasized as an essential component of musical interpretation. It is demonstrated that integrating these processes with body plasticity ensures holistic emotional-motor perception and deeper understanding of music.

The author proposes a methodology for applying plastic interpretation, which can be implemented at art lessons in secondary education. This methodology is based on the interrelation of cognitive and motor actions and on the interaction between musical content and bodily expression. The stages of plastic musical cognition are identified: plastic improvisation, free conducting, plastic etudes, creating images, selecting and testing of movements, and their compositional integration. It is shown that body plasticity is an effective means of reproducing both general and specific characteristics of a musical work, while elements of musical language (meter, rhythm, melody, timbre, dynamics, form) correlate with corresponding movement parameters.

The article provides some examples of plastic interpretation of musical works for educational practice, including the use of video materials. Research results indicate that implementing plastic interpretation contributes to the activation of students' cognitive activity, the development of emotional sensitivity and creative self-expression, and the formation of holistic artistic thinking and emotional intelligence. The proposed methodology fosters individualization and variability of the learning process and enhances students' motivation for music perception and deeper comprehension of its expressive means.

Keywords: interpretation, plastic interpretation, plastic interpretation of a musical work, cognitive processes, body plasticity, art lesson.

Стаття надійшла до редакції 02.01.2026 р.
Стаття прийнята до публікації після рецензування 15.01.2026 р.

Стаття опублікована 31.03.2026 р.

DOI [https://doi.org/10.32405/2308-8885-2026-1\(119\)-39-43](https://doi.org/10.32405/2308-8885-2026-1(119)-39-43)

УДК [316.7:78.01(477) : [316.647.8]

Марія Дмитрівна Жабляк,

кандидат педагогічних наук, професор кафедри богослов'я, філософії та гуманітарних наук, директор НДІ «Українська духовна культура» Карпатського університету імені Августина Волошина, старший викладач кафедри дошкільної, початкової та інклюзивної освіти Комунального закладу «Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти» Закарпатської обласної ради, м. Мукачеве, Україна, zhablyakmd@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-9294-0689>

Ганна Іванівна Белан,

директор центру просвітницько-культурної та профорієнтаційної роботи, старший викладач кафедри психології, педагогіки та соціальної роботи Карпатського університету імені Августина Волошина, м. Мукачеве, Україна, annabelan0528@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0005-1509-7815>

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНСЬКОЇ ПІСНІ: СУЧАСНИЙ СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ КОНТЕКСТ

Піднято проблему комплексу функцій музичного мистецтва, зокрема виховної функції пісні та її потенціалу, що значно активізується в умовах воєнних викликів. Увагу зосереджено на окремих жанрах української пісні, окреслено авторський підхід до періодизації розвитку української патріотичної пісні від часу набуття Незалежності України до сьогодення. Акцентується на ареалі репрезентації української пісні в сучасному соціокультурному контексті як прикладу навчально-виховного, концертного і конкурсно-фестивального репертуару. Розглянуто нові підходи до популяризації української пісні на прикладі матеріалів сучасних публікацій та авторського досвіду, зокрема, щодо організації культурно-мистецьких акцій.

Ключові слова: українське музичне мистецтво, пісенні жанри, соціокультурний контекст, виховний потенціал української пісні.

Вступ. У період складних викликів воєнного часу, в умовах глобалізації та розширення інформаційного простору, перед українськими освітянами постають актуальні завдання осмислення освітніх пріоритетів, визначення стратегій, технологій, методичного забезпечення викладання мистецьких дисциплін, художньо-е-

стетичного виховання молоді загалом (Л. Масол, Н. Миропольська, О. Комаровська, О. Кондрацька, О. Реброва та ін.).

Особливої ваги набуває проблема формування національно-культурної ідентифікації шкільної молоді, її духовних орієнтирів, які допомагають усвідомити національно-культурні, моральні та естетичні цінності як марке-